

KOSOVA ÜLKE RAPORU

Hazırlayan: Serhan ORTAÇ

T.C.
Başbakanlık
Dış Ticaret Müsteşarlığı
İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi

KOSOVA

1. ÜLKE PROFİLİ

- Temel Sosyal ve Ekonomik Göstergeler
- Genel Bilgiler
- Genel Ekonomik Durum
- Sektörler
- Doğrudan Yabancı Yatırımlar
- Dış Ticaret
- Dış Ticaret Politikası ve Vergiler
- Türkiye ile Ticaret
- Pazar ile İlgili Bilgiler
- İşadamlarının Pazarda Dikkat Etmesi Gereken Hususlar

2. EKLER

- Fuarlara Katılım
- Yararlı Adresler
- Kaynaklar

1. KOSOVA ÜLKE PROFİLİ

TEMEL SOSYAL VE EKONOMİK GÖSTERGELER

Temel Sosyal Göstergeler

Resmî Adı	Kosova Cumhuriyeti
Nüfus	2,1 milyon (2008)
Dil	Arnavutça (resmî), Sırpça (resmî), Boşnakça, Türkçe, Romca
Din	Müslüman, Hristiyan
Yüz Ölçümü	10.908 km ²
Başkent	Priştine
Başlıca Şehirleri	Priştine, Prizren, Firuzağa, İpek, Gilan, Mitroviça
Yönetim Şekli	Parlamentar Demokrasi
Devlet Başkanı	Fatmir Sejdiu
Başbakan	Hashim Thaqi
Para Birimi	Avro (€)

Kaynak: CIA-The World Fact Book 2009, Kosova İstatistik Kurumu

Temel Ekonomik Göstergeler

	2009
GSYİH (milyar dolar, PPP*) (2008)	5,3
Cari İşlemler Dengesi (milyar dolar)	-2,9
Enflasyon Oranı (% ort.) (2007)	5,3
Kredi Oranı (% ort.) (2008)	13,79
Kişi Başına GSYİH (dolar, PPP*) (2007)	2.500
İşsizlik Oranı (% ort.)	43,0
İhracat (milyar dolar)	0,527
İthalat (fob, milyar dolar)	2,6
Doğrudan Yabancı Yatırımlar (milyar dolar)	25,94

**PPP (Satın Alma Gücü Paritesi)*

Kaynak: CIA-The World Fact Book 2009

Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlar

IBRD (Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası), IDA (Uluslararası Kalkınma Ajansı), IFC (Uluslararası Finans Kuruluşu), IMF (Uluslararası Para Fonu), ITUC (Uluslararası Sendikalar Konfederasyonu), MIGA (Çok Taraflı Yatırım Garanti Kurumu), WFTU (Dünya İşçi Sendikaları Federasyonu)

GENEL BİLGİLER

Coğrafi Konum

Kosova 10.887 km²'lik alana sahip bir ülkedir. Güneydoğu Avrupa'da yer alan ülkenin komşuları olan Makedonya güneyinde, Sırbistan kuzey ve doğusunda, Karadağ kuzeybatısında ve Arnavutluk güneybatısında yer almaktadır. Ülkenin komşuları ile sınır uzunluğu toplam 702 km.'dir. Ülkenin Arnavutluk ile 112 km., Makedonya ile 159 km., Karadağ ile 79 km. ve Sırbistan ile 352 km. uzunluğunda sınırı bulunmaktadır.

Kosova topraklarının çok büyük bir kısmını dağlık arazi ve engebeli coğrafi yapılar oluşturmaktadır. Nehir yataklarının beslediği havzalar deniz seviyesinden ortalama 400 ile 700 metre arasında değişen yüksekliklerde bulunmaktadır. Ülkenin yüksek dağlarının yükseltileri ise 2.000 ile 2.500 metre arasında değişmektedir. Kosova'nın Makedonya sınırı boyunca Şar Dağları, güneybatısında Arnavutluk sınırlarındaki Alpler ve kuzeyinde ise Kopaonik Dağları uzanmaktadır. Ceraviça zirvesi 2.656 metre yüksekliği ile ülkenin en büyük yükseltilerini oluşturmaktadır. Kosova'nın en alçak noktası ise 297 metre yüksekliği ile Arnavutluk sınırında yer alan Beli Drim tepesidir.

Siyasi ve İdari Yapı

Kosova, 17 Şubat 2008'de Sırbistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiştir. Bağımsızlık sonrasında Kosova'yı ilk tanıyan ülke Kosta Rika olmuştur. Sonrasında ülkeyi A.B.D., Türkiye, Arnavutluk, İngiltere, Afganistan, Japonya ve Hırvatistan tanımıştır. Ülkenin tanınma süreci artarak devam etmektedir.

Cumhurbaşkanı Fatmir Ejdu 9 Haziran 2008 yılında 5 yıllığına seçilmiştir. Bir sonraki Cumhurbaşkanlığı seçimi ise 2013 yılında yapılacaktır. Başbakan Hashim Thaqi ise Kosova Meclisi tarafından seçilmiştir. Ulusal Meclis ise 120 sandalyeden oluşmaktadır. 100 sandalye seçim ile oluşturulurken, 10 sandalye Sırplar'a, diğer 10 sandalye ise ülke içerisindeki diğer etnik gruplar tarafından oluşmaktadır. Hükümet, 17 Kasım 2008 yılında yapılan genel seçimler ile seçilmiştir. Ülkede genel ve etnik gruplar tarafından oluşturulan çeşitli siyasi partiler faaliyet göstermektedir.

Kosova idari bakımdan 30 yerel idareye (belediye) ayrılmıştır. Ayrıca Kosova Hükümeti, Birleşmiş Milletler Özel Elçisi Martti Ahtisaari'nin vekaletine bağlı olarak merkezileştirme süreci kapsamında 8 ayrı ek yerel yönetimin kurulduğunu açıklamıştır. Bu yerel yönetimlerden bazılarının sınırları ise nihai onayın hükümet tarafından verilmesini beklemektedir.

Doğal Kaynaklar ve Çevre

Kosova'da elektrik üretiminin büyük bölümü Kosova A ve Kosova B adlı iki ayrı termik elektrik üretim santrali tarafından gerçekleştirilmektedir. Ülkenin zengin kömür yataklarına sahip olması üretimin çok büyük bir kısmının linyit kullanılarak (%97) gerçekleştirilmesini sağlamıştır. İki santralin elektrik üretim kapasitesi yıllık toplam 1513 MW'dir. Kosova Enerji Kurumu'nun hazırladığı proje kapsamında bir diğer enerji santrali olacak olan Kosova C'nin yapımı için ise çalışmalar sürdürülmektedir. Gazivode'de yer alan 35 MW elektrik üretme kapasiteli hidro elektrik santrali ve ülkenin çeşitli yerlerinde kurulu birkaç küçük hidro elektrik santrali ise üretime küçük katkılar yapmaktadır. Bununla birlikte Kosova elektrik ihtiyacının büyük çoğunluğunu kendi üretimi ile karşılayamamaktadır. 2006 yılında Kosova'da 846 milyon KWh dolayında üretim gerçekleşirken, aynı yılda toplam 4,3 milyar KWh tüketim ortaya çıkmıştır.

Kosova ihtiyacı olan petrol ve petrol ürünlerini tamamen ithal etmektedir. Komşu ülkeleri olan Sırbistan ve Arnavutluk Kosova'ya petrol ve petrol ürünleri ihraç eden iki önemli ülkedir. Petrol ve

petrol ürünleri ülkeye boru hattı ile değil, kara yolu ile taşınmaktadır. Ülkenin içerisinde 7 önemli ticaret noktası bulunmakta ve ithalatın tamamı bu noktalardan geçişte kontrol edilmektedir. Kosova'da doğal gaz kullanımına yönelik alt yapı henüz oluşturulmamıştır. 2007 yılı itibariyle ülkenin doğal gaz üretimi de yoktur. Son yıllarda yapılan çalışmalar neticesinde Kosova'ya doğal gaz sağlanması ve kullanımına yönelik projeler ortaya çıkmıştır.

Kosova'nın coğrafi yapısı çoğunlukla dağlık ve dik yamaçlı arazilerden oluşmaktadır. Ayrıca, akarsuların oluşturduğu havzalar da yoğundur. Ekilebilir arazinin yoğun olduğu bölümlerde üretilen önemli tarım ürünleri buğday, mısır, patates, baharatlık biber ve meyvedir.

Nüfus ve İşgücü Yapısı

2008 yılı istatistiklerine göre Kosova nüfusu 2,1 milyon dolayındadır. Nüfusun %88'ini Arnavutlar, %7'sini Sırpolar oluştururken geriye kalan %5'lik kesimi ise Türkler, Boşnaklar, Mısırlılar ve diğer etnik gruplar oluşturmaktadır. Nüfusun %65,7'si 15-64 yaş aralığında bulunmaktadır. Ülke nüfusu değişik etnik gruplar tarafından oluşturulduğundan dinsel farklılıklar da ortaya çıkmaktadır. Kosova'da yaşayan Müslüman ve Hristiyanlar nüfus içerisinde önemli bir paya sahiptir. Ülkenin %92'si okur-yazardır.

2007 yılında yapılan hesaplamalara göre Kosova'nın toplam iş gücü 550 bin dolayındadır. Ülkenin 2009 yılı istatistiklerine göre ise işsizlik oranı %43'tür. 2009 yılı Haziran ayı sonu itibari ile kayıtlı iş arayanların sayısı geçen yıla göre yüzde 0,8 oranında artarak 338,534 kişidir. Bunların arasında yüzde 59,3 ile en büyük pay, vasıfsız iş gücüne aittir. İş arayanlar arasında bayan işsizlerin oranı yüzde 47'dir. İşsizliğin en fazla yaşandığı bölgeler ise yüzde 18,9 ile Priştine, yüzde 18,8 ile Mitroviça ve yüzde 17,1 ile Prizren'dir. 2009 yılı Ocak - Haziran ayı verileri itibari ile çalışan işgücünün yüzde 34,8'i ticaret sektöründe, yüzde 16,6'sı üretim sürecinde, yüzde 11,4'ü (otel/restoran) ve yüzde 9,3'ü de inşaat sektöründe yer alırken içerisinde tarım, eğitim ve finans sektörlerinin yer aldığı diğer grup da yüzde 16 oranına sahiptir.

Yine 2007 yılı tahmini verilerine göre Kosova nüfusunun %35'i açlık sınırının altındadır. Ancak, ülkenin bağımsızlığını kazanmasından sonra gelişen ve yatırım çeken ülkedeki bu rakamın azaldığı tahmin edilmektedir.

GENEL EKONOMİK DURUM

Ekonomik Yapı

Kosova ekonomisi, büyük ölçüde ticaretin ve hizmetler sektörünün ağırlıkta olduğu bir ekonomidir. Ülke, her ne kadar zengin yeraltı kaynaklarına sahip olsa da sektörel bazda milli gelirden sırasıyla % 60 ve % 20 paya sahip olan hizmet ve tarım sektörleri, ülke halkı için gelir kaynağı durumundadır. Milli gelirden % 20 paya sahip sanayi sektörü ise 1999 öncesine göre oldukça geri plana düşmüş durumdadır. Bir zamanlar sanayinin temelini oluşturan yer altı kaynaklarının modernize edilememesi nedeniyle üretim yetersiz kalmaktadır. Enerji sektöründeki teknik ve finansal sorunlar sanayi gelişimin önündeki diğer bir engeldir. Ekonomi halen uluslararası kuruluşlar ve yurtdışı yardımlar ile ayakta durabilmektedir. Milli gelirinin % 14'ünü yurtdışından, özellikle Almanya ve İsviçre'de yerleşik, Kosovalı çalışanların gönderdiği dövizler oluşturmaktadır. Ayrıca, 1999'dan itibaren yaklaşık 5 milyar dolar yardımda bulunan Kosova için 12 Temmuz 2008'de Brüksel'de toplanan Donörler Konferansında 1,9 milyar dolar yardım taahhüdünde bulunulmuştur.

Kosova milli gelir düzeyi bakımından Avrupa'nın en fakir ülkesi konumundadır. Kişi başına düşen yıllık ortalama gelir 2.500 \$'dır. Nüfusun büyük çoğunluğu kırsal kesimde yaşamaktadır. Başkent Priştine nüfusu kırsal kesimde ikamet eden nüfustan daha azdır. Ekonomiye katma değer sağlayan

sanayi, tarım ve hizmetler sektörleri içerisinde en fazla istihdamı tarım sektörü oluşturmaktadır. Kırsal kesimde tarım ile geçimini sürdüren nüfusun faaliyetlerinin büyük çoğunluğu ise ekonomide kayıt dışıdır. Bu yüzden, Kosova'daki insanların yaşayış ve tüketim alışkanlıkları ile resmi gelir düzeyi karşılaştırıldığında ekonomide kayıt dışı nakit varlığının bir hayli fazla olduğundan söz edilebilir.

Kosova'nın resmi para birimi Avro olarak belirlenmiştir. Ancak, ülkenin Kuzey kesiminde ve Sırp Dinar'ın yoğun olduğu bölümlerde halen Sırp Dinar'ı para birimi olarak kullanılabilir. Ticarete Avro'nun kullanılması enflasyonun yükselmesini engellemektedir. Ülke, bağımsızlığın ilan edilmesinden önceki dönemde (2006) Orta Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne (CEFTA) katılım için anlaşma imzalamıştır. Ancak, Sırbistan ve Bosna-Hersek söz konusu birlik içerisinde Kosova'nın bulunmasına karşı çıkmaktadırlar. Bu ülkeler Kosova menşeli mal ve hizmetlerin serbest dolaşım ile gümrük vergisi imtiyazlarına sahip olmasına yönelik gerekli yasal uygulamaları yerine getirmemektedirler.

Para Politikası

2002 yılında Kosova resmi para birimi olarak Euro'yu kabul etmiştir. Bu durum ülkede istikrarlı bir makro ekonomik ortamın oluşturulmasına olanak sağlamıştır.

Maliye Politikası

Kosova hükümeti dış ticareti geliştirebilmek ve yatırımları ülkeye çekebilmek amacıyla liberal bir vergi rejimi benimsemiştir. İhracatta herhangi bir KDV veya gümrük vergisi uygulanmamaktadır. İthalatta ise uygulanan gümrük vergisi oranı % 10'dur. Kosova'da uygulanan KDV oranı % 16'dır. Kosova'da tütün ürünleri, kahve, alkollü ve alkolsüz içecekler, şarap, bira, petrol ve petrol ürünleri vb. ürünlere ayrıca tüketim vergisi uygulanmaktadır.

Kurumlar vergisi oranları;

Yıllık gelir 0- 5.000 € arasında ise 37,5 € / çeyrek
Yıllık Gelir 5.001 – 50.000 € arasında ise 3 -10 %
Yıllık Gelir 50.000 €'dan fazla ise 10 %

Gelir vergisi oranları;

Yıllık gelir 0 – 960 € ise 0 %
Yıllık gelir 960 – 3.000 € ise 960 €' nun üzerinde kalan kısmın % 4'ü
Yıllık gelir 3.001 – 5.400 € ise 81,6 € + 3.000 €'un üzerinde kalan kısmın % 8'i
Yıllık gelir > 5.401 € ise 273,6 € + 5.400 €'nun üzerinde kalan kısmın % 10'u.

SEKTÖRLER

Madencilik ve Enerji

Kosova doğal kaynaklarından önemli miktarda gelir elde eden bir ülkedir. Ülke 14,7 milyon rezerv ile dünya linyit rezervleri açısından 5. sırada yer almaktadır. Kömür madenciliği bölge ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Bölgede enerji üretimine olan yüksek talebe bağlı olarak Kosova hükümeti linyit ve enerji üretimi alanlarında önemli projeler gerçekleştirmektedir.

Linyitin dışında metal bazlı madencilik de ülke ekonomisinde önemli bir yere sahiptir. Ülkenin kuzeyinde yer alan Trepça Maden Kompleksinde çinko, kurşun, gümüş, altın, kadmiyum, bizmut üretimi yapılmaktadır. Kosova'nın çinko ve kurşun rezervlerinin yaklaşık 48 milyon ton, nikel rezervinin 16 milyon ton, krom rezervinin 89 milyon ton, boksit rezervinin ise 13,2 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir.

Tarım

Kosova 1,1 milyon hektar tarım arazisine sahiptir. Söz konusu alanın yaklaşık % 53 ekilebilir alandan oluşmaktadır. Kırsal alanda yaşamakta olan nüfusun yaklaşık % 60'ı tarım alanında çalışmaktadır. Tarım sektörünün GSYİH'nın yaklaşık % 25'ini oluşturmaktadır. Sektör ülkenin ihracatındaki payı % 18 iken, istihdam açısından da ülke ekonomisinde önemli bir paya sahiptir. Ülkede ekilebilir arazinin verimli olması ve tarıma uygun bir iklimin bulunması sektör açısından avantaj yaratmaktadır.

Hektar başına üretim değeri ve tarım gerçekleştirilen alan açısından Kosova'da öne çıkan ürünler sebze ve hububattır. Bunun yanı sıra Kosova'da çeşitli meyveler ve üzüm üretimi de önemli yere sahiptir. Kosova hükümeti çeşitli teşviklerle tarım sektörünü desteklemektedir.

Kosova'da gıda işleme sektörü eskiden kooperatiflerin hakimiyetinde iken artık özel firmalar pazardaki ağırlıklarını artırmaya başlamışlardır. Yerel işletmeler talebin yaklaşık % 30'unu karşılayabilirken geri kalan kısım ithalat ile karşılanmaktadır. Firmaların finans, tesislerin modernizasyonu, üretim ve dağıtım konularında yaşadıkları sıkıntılar sektörün düşük bir kapasite ile çalışmasına neden olmaktadır. Gıda işleme sektörü düşük maliyetli işgücü, ucuz hammadde temini ve mevcut teşvikler nedeniyle hükümet tarafından geliştirilmeye çalışılan başlıca sektörler arasında yer almaktadır. Sektörün geliştirilme çalışmaları ülkemiz gıda makineleri üreticileri açısından önemli fırsatlar yaratmaktadır.

Turizm

Kosova'nın turizm sektöründe taşıdığı potansiyel ülkenin coğrafik konumu ile doğrudan bağlantılıdır. Balkan yarımadasında yer alan Kosova tarih açısından da oldukça eski köklere sahiptir.

Ülkede bulunan dağlar kış turizmi açısından önem taşımaktadır. Özellikle Sharr dağlarında yer alan Brezovica'da Kasım-Mayıs ayları arasında kayak yapılabilir. Ayrıca ülkenin doğal yapısı çeşitli açık hava sporlarının yapılmasına olanak sağlamaktadır. Dağ bisikleti, yamaç paraşütü, dağcılık, trekking spor turizmi açısından önem taşıyan birkaç alandır. Ülkede mevcut bulunan termal kaynaklarda sağlık turizmi açısından önem taşımaktadır. Kosova hükümeti turizm alanlarını özelleştirmeye çalışmaktadır.

Sanayi

Ülkede tekstil sanayinin geçmişi oldukça eskidir. Tekstil sanayi madencilikten sonra Kosova'nın ikinci en büyük sektörü konumundadır ve hükümetin tekrar canlandırmaya çalıştığı sektörlerin başında gelmektedir. Geçmişte ülkedeki üreticiler hem yerel pazara hem de eski Yugoslavya, Avrupa ülkeleri ile ABD'ne yönelik üretim yapmaktaydı. Son dönemde yaşanan gelişmeler ülkenin dış pazarlarla olan bağlantılarını ve rekabet gücünü kaybetmesine yol açmıştır. Eski devlet firmalarının yerini yavaş yavaş özel firmalar almaktadır. Ülkede 451 tekstil firması bulunmaktadır. Bu firmaların % 90'ı nihai ürün üretmektedir. Her ne kadar sektör son yıllarda bir iyileşme sürecine girmiş olsa da halen firmaların büyük kısmı küçük ölçeklidir. Dış pazarlar ile eski bağlantıların tekrar kurulabilmesi sektörün gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır.

Ormanlar ülkenin yüzölçümünün yaklaşık 1/3'ünü oluşturmaktadır ve ülkenin ekonomisinde ağaç işleme sektörü önemli bir paya sahiptir. Girdinin rahat sağlanabiliyor olması sektör açısından avantaj sağlamaktadır. Ülkede mobilya sektörü diğer alanlara göre biraz daha gelişmiş durumdadır. Ağaç işleme sektörü de hükümetin gelişimine önem verdiği sektörler arasında yer almaktadır. Ülkemizde mobilya sektörünün hammadde temininde yaşanan sıkıntılar yaşanması, Kosova ile söz konusu sektörde işbirliği fırsatları yaratmaktadır.

Ülkede 1960lardan beri faaliyet göstermekte olan otomotiv yan sanayi mevcuttur. En başlarda sektör eski Yugoslavya'da üretilen araçlara yönelik üretim yapmakta iken bugün kendisini yeni pazarlara entegre etmeye ve mevcut finans sıkıntılarını aşmaya çalışmaktadır. Ülkede araba koltuğu, küçük ticari araçların parçaları, amortisör gibi çeşitli yan sanayi ürünleri üretilmektedir.

İnşaat

Son yıllarda inşaat sektörü ülke ekonomisindeki payı artırmıştır. Özellikle dış destek ile sağlanan finansman sonucunda ülkede yeni ev, altyapı ve yol inşaatı artmıştır. Önümüzdeki dönemde de inşaat sektörünün ülke ekonomisindeki payının artması beklenmektedir. Yeniden yapılanmakta olan ülkede mevcut talebi karşılayabilmek açısından önümüzdeki dönemde 60.000 yeni ev, okul, yuva, yol, restoran, altyapı vb. inşaatların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra çevre ülkeler ile bağlantı sağlayacak olan otoyolların inşaatı da planlanmaktadır.

DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

Kosova'ya 2000 yılından beri yapılan doğrudan yabancı yatırım yaklaşık 1 milyar euronun üzerindedir. Ülkede 2.000'in üzerinde yabancı veya yabancı ortaklık şirketi bulunmaktadır. 2000 – 2006 yılları arasındaki yapılan DYY'nin 236 milyon euroluk kısmı özelleştirmeden kaynaklanmaktadır. 2000 – 2006 yılları arasında en fazla DYY yapan ülkeler ise; Almanya, Slovenya, İtalya ve İsviçre'dir.

Kosova Yatırım Ajansı (İPAK)'na göre, 2008 yılında Kosova'ya yapılan doğrudan yabancı yatırımın miktarının 2007 yılına göre yaklaşık yüzde 16 oranında bir azalma göstererek 350 milyon euro değerinde gerçekleşmiştir. 2009 yılında ise DYY miktarının yüzde 30 oranında azalmış olduğu tahmin edilmektedir.

2008 yılındaki DYY'lerin sektörlere göre dağılımında yatırımlarda % 34,9 pay ile finans sektörü ilk sırada yer almaktadır. Finans sektöründen sonra en fazla doğrudan yabancı yatırım yapılan diğer sektörler ise yüzde 16.8 ile gayrimenkul ve yüzde 13.8 ile ulaşım ve telekomünikasyon sektörleridir. İşletme endüstrisi yüzde 8 olup enerji, su, gaz ve madencilik sektörlerine yapılan DYY miktarı da yüzde 5 olarak gerçekleşmiştir.

2009 yılında vergi oranlarında yapılan indirimler ve Kosova'nın Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'na (WB) üyelik süreçleri ile yabancı yatırımcılar açısından Kosova'nın güvenli ve yatırım potansiyelinin yüksek olduğu ülke imajı yaratılarak 2010 yılından itibaren doğrudan yabancı yatırımların artırılması planlanmaktadır.

Kosova'da yaşanan, elektrik enerjisi sorunu ve bu nedenle kesintilerin sık olması yabancı yatırımcıların ülkeye yönelmesini engelleyen unsurların başında gelmektedir. Diğer taraftan altyapı yetersizliği, ihale süreçlerindeki karmaşıklık da yabancı yatırımları engellemektedir.

DIŞ TİCARET

Genel Durum

Kosova, Avrupa'nın en az ihracat ve ithalat yapan ülkelerinden bir tanesidir. Ülkenin dış ticaret hacmi göz önüne alındığında kıtanın en düşük ticaret rakamlarına sahip olduğu görülmektedir. 2008 yılı verilerine göre Kosova 2,7 milyar \$ mal ve hizmet ithalatı gerçekleŐtirirken, sadece 272 milyon \$ ihracat yapmıŐtır. Buna göre Kosova'nın dış ticaret açığı GSYİH'sinin %45'ine ulaŐmıŐ durumdadır. Bu açığın çok büyük bir kısmı ise özellikle Almanya ve İsviçre'de yaşayan Kosovalılar tarafından finanse edilmektedir.

2009 yılı itibariyle ihracatta 2008 yılına göre yaklaşık % 32 oranında bir düŐüŐ yaŐanmasıdır. İthalatta ise önemli bir deėiŐiklik yaŐanmamıŐ ve 2008 yılına göre % 1,5 oranında bir düŐüŐ olmuştur. Bu durum 2009 yılında meydana gelen genel ekonomik durgunluğun etkilerinin Kosova'da daha fazla hissedildiğini göstermektedir. 2009 yılı itibariyle ihracatta yaşanan düŐüŐ zaten çok fazla olan dış ticaret açığını daha da arttırmıŐtır.

Ülkenin Dış Ticareti

	2005	2006	2007	2008	2009 (Ocak- Eylül)
İhracat	56,23	110,77	165,12	198,46	108,23
İthalat	1.063,35	1.157,49	1.305,87	1.928,24	1.354,60
Dış Ticaret Hacmi	1.213,78	1.416,65	1.741,30	2.126,70	1.463,36

Kaynak: Kosova İstatistik Kurumu (ESK) - 2009

İhracatında Başlıca rnler

İhraç Ettiği Başlıca rnler (% DeėiŐme)

	2005	2006	2007	2008	(1-9) 2008	(1-9) 2009
Gıda ve Canlı Hayvan	9	7,7	8,6	7,4	6,11	9,5
İçecek ve Tütün	4,9	2,5	2,4	2,9	2,83	3,6
Hammadde (İŐlenmemiŐ rnler)	47,7	38,7	32,4	23,0	26,20	23,4
Yanıcı Maddeler	3,1	7,7	7,6	4,2	3,73	5
Bitkisel ve Hayvansal Yağlar	0,3	0,2	0	0	0	0,04
Kimyasal rnler	2,4	1,3	0,8	1,2	1,15	1,76
İŐlenmiŐ rnler	11,9	28,8	30,7	52,9	51,75	49,2
Makine ve Ulaşım Araçları	15,7	8,1	13,7	5,4	5,46	4
Diğer İŐlenmiŐ rnler	5,1	5,0	3,7	3,0	2,94	3,5

Kaynak: Kosova İstatistik Kurumu (ESK) - 2009

Başlıca lkeler İtibariyle Dış Ticaret

İhracatın lke gruplarına göre dağılımını incelendiğinde, 2009 yılı ilk üç çeyreği itibariyle Avrupa Birliği'ne (AB) 45.6 milyon euro ihracat yapılmış ve bu tutar toplam ihracatın yaklaşık yüzde 41.9'unu oluşturmuştur. 2006 yılında itibaren AB'ne olan ihracatta sürekli bir artıŐ yaşandığı göz önünde bulunduğunda 2009 yılı Ocak – Eylül döneminde AB'nin toplam ihracat içindeki payı azalmaya baŐlamıŐtır.

AB'nden sonra ihracatın yoğun olarak yapıldığı diğer bölge ise Orta Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması'na üye ülkelerindedir. 2008 yılında CEFTA'ya üye ülkelere yapılan ihracat oranı yaklaşık 61.5 milyon euro değerinde olup 2008 yılı toplam ihracatının yüzde 31'ini oluşturmuştur. 2009 yılı Ocak – Eylül döneminde ise 36.7 milyon euro ile toplam ihracatın yüzde 33.7'sini oluşturmaktadır. Türkiye Kosova'nın ihracatında 6. sırada yer almaktadır.

Ülke Gruplarına Göre Toplam İhracat (1000 Avro)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	(1-9) 2009
Avusturya	895	1.354	947	1.017	1.211	2.005	2.072	1.269
Belçika	-	-	9	19	17	5.587	28.113	2.489
Büyük Britanya	95	147	636	72	62	154	173	158
Danimarka	22	-	7	142	44	94	53	40
Fransa	571	6	164	515	232	145	247	210
Almanya	2.489	3.793	3.262	5.965	3.952	16.190	7.205	5.311
Yunanistan	199	1.776	4.262	5.522	3.914	8.400	10.851	217
Hollanda	-	177	71	124	1.128	2.413	1.888	1.128
Macaristan	-	50	116	92	18	112	105	316
İrlanda	-	-	-	3	20	48	10	3
İtalya	7.525	6.245	5.536	5.668	12.654	9.672	25.485	29.513
Lüksemburg	-	-	-	-	-	-	-	0
Polonya	27	33	-	102	281	121	102	53
Çek Cumhuriyeti	-	5	6	1	356	159	1.127	370
Slovakya	88	27	-	34	37	395	241	149
Slovenya	952	659	954	1.231	4.515	4.290	6.304	2.024
İspanya	-	-	3	-	49	114	196	47
İsveç	-	-	16	18	43	8.155	4.390	194
Romanya	-	-	-	-	-	1.142	43	188
Bulgaristan	167	180	362	970	13.506	10.005	2.632	1.872
Diğer AB ülkeleri	-	232	259	126	69	169	2.737	125
27 AB ülkesi	13.030	14.684	16.610	21.621	42.108	69.370	93.974	45.676
Arnavutluk	1.420	1.798	1.793	5.784	12.645	20.799	21.113	18.639
Makedonya	3.396	6.945	9.641	10.828	9.734	17.384	20.046	13.150
Karadağ	-	-	-	743	2.207	2.913	3.770	2.241
Sırbistan	4.745	6.754	10.060	8.158	20.910	19.280	9.893	1.010
Türkiye	1.181	1.734	2.867	1.041	1.668	2.660	3.044	4.711
İsviçre	45	94	128	681	7.047	12.937	7.380	6.837
Bosna Hersek	628	839	1.503	3.411	5.126	5.287	5.919	599
Hırvatistan	2.706	1.833	513	928	1.123	1.837	793	1.078
Ukrayna	-	5	-	4	-	50	-	67
ABD	24	12	1	182	3	17	286	231
Brezilya	-	-	-	45	-	-	-	0

Japonya	61	-	-	-	-	-	-	2
Çin	-	-	-	10	5	18	31	816
Diğer	363	923	13.451	2.847	8.198	12.560	32.214	13.776
TOPLAM	27.599	35.621	56.567	56.283	110.774	165.112	198.463	108.833

Kaynak: Kosova – Türkiye Ticaret Odası, 2009 Yılı Ekonomik Analiz ve Dış Ticaret Raporu

İthalatın ülke grupların göre dağılımına baktığımızda, 2009 yılı Ocak – Eylül dönemi aralığında en fazla mal ithalatı 521.2 milyon euro ile Avrupa Birliği’nden yapılmış ve toplam ithalat içindeki payı da yüzde 38.4 tür. Bunun dışında ithalatta bölgeler itibarıyla dağılım daha dengeli düzeydedir. CEFTA ülkelerinin ithalat içindeki payı yüzde 36.2 ve diğer ülkelerin payı da 25.4’tür. Türkiye, Kosova’nın ithalatında 4. sırada yer almaktadır.

Ülke Gruplarına Göre Toplam İthalat (1000 Avro)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	(1-9) 2009
Avusturya	25.890	31.802	27.650	20.719	23.539	26.842	30.953	24.925
Belçika	-	4.229	5.504	4.646	4.734	6.012	7.223	4.229
Büyük Britanya	-	6.843	11.112	7.478	6.378	9.502	12.580	9.829
Danimarka	-	12.323	1.993	1.730	1.806	3.751	6.194	1.849
Fransa	22.191	12.323	23.076	19.468	15.834	25.007	37.505	17.024
Almanya	33.207	54.123	78.247	123.763	122.652	155.031	196.627	169.168
Yunanistan	55.424	72.905	68.515	44.027	37.614	63.737	81.403	57.262
Hollanda	-	7.868	10.076	7.814	6.987	9.711	20.112	21.023
Macaristan	18.788	30.629	19.681	16.233	20.011	25.537	37.694	18.718
İrlanda	-	655	1.684	1.424	1.661	2.231	2.157	1.952
İtalya	25.818	35.625	44.525	49.555	52.461	57.678	74.385	60.354
Lüksemburg	-	708	584	308	127	94	91	43
Polonya	-	3.110	6.304	14.836	13.796	14.067	22.223	17.052
Çek Cumhuriyeti	-	2.008	3.294	8.710	11.491	11.390	15.365	11.054
Slovakya	-	1.826	4.431	2.484	2.434	3.658	7.159	3.425
Slovenya	65.957	58.958	56.870	54.998	56.001	62.420	66.762	47.364
İspanya	-	7.146	8.534	11.741	9.391	9.604	9.351	7.544
İsveç	-	842	2.033	2.455	2.353	12.387	11.089	6.954
Romanya	-	-	-	-	-	30.261	6.788	6.852
Bulgaristan	49.367	42.607	42.096	37.791	58.498	42.008	53.824	30.902
Diğer AB ülkeleri	-	7.436	4.031	1.797	2.065	1.976	2.497	3.584
27 AB ülkesi	296.642	393.966	420.240	431.977	449.833	572.904	701.982	521.017
Arnavutluk	48.077	8.996	20.237	18.093	23.108	35.262	59.632	39.635
Makedonya	146.205	141.735	149.218	220.148	257.754	237.895	346.536	218.350
Karadağ	-	-	-	6.411	17.800	15.063	13.789	9.726
Sırbistan	193.840	156.410	161.281	152.257	191.053	222.534	208.951	149.641
Türkiye	75.349	91.739	86.798	85.375	97.075	101.827	128.249	102.838
İsviçre	16.245	12.976	16.190	18.415	22.800	28.222	32.441	14.720
Bosna	-	18.361	12.845	18.450	18.465	29.838	38.747	40.605

Hersek								
Hırvatistan	22.102	35.155	25.120	24.975	28.074	38.982	49.985	32.595
Ukrayna	-	10.187	10.884	11.969	11.978	16.267	11.730	4.701
ABD	-	14.431	16.979	17.693	11.555	14.698	23.610	18.277
Brezilya	-	8.420	21.550	16.840	18.578	30.282	43.499	24.846
Japonya	-	5.649	8.101	13.533	8.666	10.120	10.759	10.798
Çin	-	16.182	34.265	54.864	74.655	104.951	121.059	88.948
Diğer	56.298	59.058	79.639	66.492	74.485	117.341	137.267	77.831
TOPLAM	854.758	973.265	1.063.347	1.157.492	1.305.879	1.576.186	1.928.236	1.354.528

Kaynak: Kosova – Türkiye Ticaret Odası, 2009 Yılı Ekonomik Analiz ve Dış Ticaret Raporu

DIŞ TİCARET POLİTİKASI VE VERGİLER

Hükümet malların ve hizmetlerin hem ülke içinde hem de dışında serbest dolaşımını sağlayabilmek amacıyla liberal bir dış ticaret politikası uygulamaktadır. Bunun sonucu olarak Kosova CEFTA (Merkezi Avrupa Serbest Ticaret Anlaşması)'nın bir parçası konumundadır. Buna ek olarak AB ve ABD tarafından uygulanan GSP'den (Genelleştirilmiş Tercihler Sistemi) de yararlanabilmektedir.

Kosova'nın ithalat üzerinde uyguladığı herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Bazı ürünlerin ise sağlık, bitki sağlığı sertifikaları almaları gerekmektedir. Kosova'ya tarım ürünü ihraç etmek isteyen firmaların Başbakanlık Tarım ve Hayvancılık Kurumu'ndan ithalat lisansı almaları gerekmektedir. Kurum söz konusu lisansı başvurudan sonra yaklaşık 5 gün içerisinde vermektedir. Ayrıca eczacılık ve tütün ürünleri için de ithalat lisansı gerekmektedir.

TÜRKİYE İLE TİCARET

Genel Durum

Türkiye-Kosova Ticaretinin Seyri (1000 Dolar)

Yıllar	İhracat	İthalat	Ticaret Hacmi	Ticaret Dengesi	İhracatın İthalatı Karşılama Oranı (%)
2006	76.046	2.014	78.059	74.032	3.776,8
2007	120.429	3.052	123.481	117.377	3.946,2
2008	279.423	5.148	284.571	274.275	5.428,0
2009	278.053	10.178	288.232	267.875	2.731,8

Kaynak: bilgi.dtm.gov.tr

Türkiye'nin Kosova'ya gerçekleştirdiği ihracattaki başlıca ürünler başta hazır giyim olmak üzere tüketici ürünleri, elektriksiz makineler, elektrikli makineler, plastik ve plastikten mamul ürünler ile kağıt ve kağıt ürünleridir.

Türkiye'nin Kosova'ya İhracatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

		2007	2008	2009
	Toplam	120.429	279.423	278.053
61	Örme Giyim Eşyası Ve Aksesuarları	5.228	61.979	71.180
62	Örülmemiş Giyim Eşyası Ve Aksesuarları	6.202	37.298	37.767
84	Elektriksiz Makinalar	9.035	15.402	20.446
85	Elektrikli Makina Ve Cihazlar,Aksam Ve Parçaları	7.216	10.235	11.290
39	Plastik Ve Plastikten Mamul Eşya	8.738	12.378	10.935

48	Kağıt Ve Karton;Kağıt Hamurundan Kağıt Ve Kartondan Eşya	7.570	9.441	9.762
73	Demir Veya Çelikten Eşya	4.950	7.326	7.087
54	Dokumaya Elverişli Suni Ve Sentetik Lifler	923	2.508	7.067
57	Halılar Ve Diğer Dokumaya Elverişli Maddeden Yer Kaplamaları	5.121	7.322	6.825
76	Aluminyum Ve Aluminyum Eşya	6.202	7.032	6.409
94	Mobilyalar,Aydınlatma,Reklam Lambaları,Prefabrik Yapılar	5.024	7.682	6.113
44	Ağaç Ve Ağaçtan Mamul Eşya;Odun Kömürü	6.227	7.684	5.893
64	Ayakkabılar,Getrler,Tozluklar Vb Eşya Ve Aksamı	1.710	5.781	5.213
19	Esasını Hububat,Un,Nişasta,Süt Teşkil Eden Müstahzarlar	3.938	5.145	4.968
83	Adi Metallerden Çeşitli Eşya	3.624	4.588	4.222
21	Yenilen Çeşitli Gıda Müstahzarları	2.126	4.761	4.201
07	Yenilen Sebzeler Ve Bazı Kök Ve Yumrular	3.257	5.005	3.906
87	Motorlu Kara Taşıtları,Traktör,Bisiklet,Motosiklet Ve Diğer	2.528	5.453	3.569
17	Şeker Ve Şeker Mamulleri	3.608	5.041	3.561
20	Sebze,Meyva,Bitki Parçaları,Sert Kabuklu Yemiş Konserveleri	1.989	2.525	3.393
18	Kakao Ve Kakao Müstahzarları	2.960	4.498	2.942
34	Sabunlar,Yüzey Aktif Organik Maddeler,Yıkama-Yağlama Madde.	1.621	2.477	2.555
55	Sentetik Ve Suni Devamsız Lifler	379	1.335	2.547
70	Cam Ve Cam Eşya	1.238	2.605	2.512
69	Seramik Mamulleri	1.725	2.723	2.231
30	Eczacılık Ürünleri	909	1.716	2.195
82	Adi Metallerden Aletler,Bıçakçı Eşyası,Sofra Takımları	596	2.255	2.177
08	Yenilen Meyvalar,Kabuklu Yemişler,Turunçgil Ve Kavun Kabuğu	819	1.751	2.114
33	Uçucu Yağlar,Rezinoitler,Parfümeri,Kozmetikler Vb	1.435	2.280	2.016
32	Debagat Ve Boyacılıkta Kullanılan Hülasa,Boya,Macun,Sakızlar	1.267	1.620	1.963
63	Mensucattan Mamul Diğer Eşya,Kullanılmış Eşya,Paçavralar	1.232	1.929	1.904
40	Kauçuk Ve Kauçuktan Eşya	1.016	1.819	1.753
60	Örme Eşya	253	1.403	1.394
38	Muhtelif Kimyasal Maddeler	1.208	2.126	1.385
72	Demir Ve Çelik	1.044	1.751	1.249
52	Pamuk	1.207	1.840	1.157
27	Mineral Yakıtlar,Mineral Yağlar Ve Müstahsalları,Mumlar	425	1.475	1.124
42	Deri Eşya,Saraciye Eşyası,Seyahat Eşyası,Bağırsaktan Eşya	456	1.163	1.041
95	Oyuncaklar,Oyun Ve Spor Malzemeleri,Aksam Ve Parçaları	365	966	1.003
90	Optik,Fotoğraf,Sinema,Ölçü,Kontrol,Ayar Cihazları,Tıbbi Alet.	293	639	893

Kaynak: bilgi.dtm.gov.tr

Kosova'dan gerçekleştirilen ithalatta ise iplik, kumaş, aluminyum ve aluminyum eşya ile kauçuk ve kauçuktan eşya ilk sıralarda yer almaktadır.

Türkiye'nin Kosova'dan İthalatında Başlıca Ürünler (1000 Dolar)

		2007	2008	2009
	Toplam	3.052	5.148	10.178
55	Sentetik ve Suni Devamsız Lifler	0	371	2.990
59	Emdirilmiş,Sıvanmış,Kaplanmış Mensucat,Bunlardan Teknik Eşya	0	1.381	1.971
76	Aluminyum Ve Aluminyum Eşya	0	0	1.874
40	Kauçuk Ve Kauçuktan Eşya	1.968	2.210	1.785
51	Yün,Kıl,At Kılı;Bunların İplik Ve Dokumaları	0	324	642

54	Dokumaya Elverişli Suni Ve Sentetik Lifler	60	0	205
41	Ham Postlar,Deriler (Kürkler Hariç) Ve Köseleler	779	501	197
73	Demir Veya Çelikten Eşya	0	2	163
84	Nükleer Reaktörler,Kazan;Makina Ve Cihazlar,Aletler,Parçaları	0	37	87
39	Plastik Ve Plastikten Mamul Eşya	18	0	83
28	İnorganik Kimyasal Müstahsallar,Organik,İnorganik Bileşikler	0	0	47
71	İnciler, Kıymetli Taş Ve Metal Mamulleri,Madeni Paralar	0	1	47
94	Mobilyalar, Aydınlatma,Reklam Lambaları,Prefabrik Yapılar	0	0	25
79	Çinko Ve Çinkodan Eşya	0	0	18
26	Metal Cevherleri, Cüruf Ve Kül	0	15	15
38	Muhtelif Kimyasal Maddeler	0	0	13
33	Uçucu Yağlar,Rezinoitler,Parfümeri,Kozmetikler Vb	0	0	7
63	Mensucattan Mamul Diğer Eşya,Kullanılmış Eşya,Paçavralar	0	13	5
85	Elektrikli Makina Ve Cihazlar,Aksam Ve Parçaları	0	0	5
70	Cam Ve Cam Eşya	0	0	0
03	Balıklar,Kabuklu Hayvanlar,Yumuşakçalar,Diğer Omurgasızlar	0	9	0
09	Kahve,Çay,Paraguay Çayı Ve Baharat	0	40	0
27	Mineral Yakıtlar,Mineral Yağlar Ve Müstahsalları,Mumlar	0	0	0
29	Organik Kimyasal Müstahsallar	0	0	0
42	Deri Eşya,Saraciye Eşyası,Seyahat Eşyası,Bağırsaktan Eşya	143	2	0
44	Ağaç Ve Ağaçtan Mamul Eşya;Odun Kömürü	4	24	0
48	Kağıt Ve Karton;Kağıt Hamurundan Kağıt Ve Kartondan Eşya	62	11	0
52	Pamuk	0	0	0
56	Vatka,Keçe,Dokunmamış Mensucat,Özel İplik,Sicim Ve Mamulleri	0	2	0
61	Örme Giyim Eşyası Ve Aksesuarları	5	10	0
62	Örülmemiş Giyim Eşyası Ve Aksesuarları	11	18	0
64	Ayakkabılar,Getriler,Tozluklar Vb Eşya Ve Aksamı	2	0	0
65	Başlıklar Ve Aksamı	0	0	0
72	Demir Ve Çelik	0	7	0
78	Kurşun Ve Kurşundan Eşya	0	8	0
82	Adi Metallerden Aletler,Bıçakçı Eşyası,Sofra Takımları	0	1	0
87	Motorlu Kara Taşıtları,Traktör,Bisiklet,Motosiklet Ve Diğer	0	12	0
91	Saatler Ve Bunların Aksam Ve Parçaları	0	0	0
98	Harp Silahları	0	150	0

Kaynak: bilgi.dtm.gov.tr

İki Ülke Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Kosova ile Türkiye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkilerin hukuki altyapısı henüz oluşturulma aşamasındadır.

Türkiye ile Kosova Arasındaki Anlaşma ve Protokoller

Anlaşma Adı	İmza Tarihi
Sağlık Alanında İşbirliği Anlaşması	18.12.2003
Çevre Alanında İşbirliği Mutabakat Zaptı	15.09.2004

Kaynak: www.dtm.gov.tr / İkili ve Çok Taraflı İlişkiler

PAZAR İLE İLGİLİ BİLGİLER

Dağıtım Kanalları

Kosova'da iş yapmak isteyen firmalar açısından yerel bir acenta ile çalışmak zorunluluğu bulunmamaktadır fakat pazar hakkında bilgi alabilmek için yerel bir firma ile çalışılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Kosova'da acenta ve distribütörlüğün çalışma koşulları ile ilgili herhangi bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bu nedenle herhangi bir acenta veya distribütör ile çalışılmaya karar verilmesi halinde sözleşme yapılması faydalı olacaktır. Yapılan sözleşmenin daha sonra yerel mahkemeye tescil ettirilmesi gerekmektedir. Herhangi bir anlaşmazlık durumunda yerel mahkemeler tahkim görevini yürütmektedirler.

Kosova franchising için uygun bir Pazar görünümündedir. Ülkede Benetton, Zara, Mango, Terra Nova vb. firmalar franchising yöntemiyle mağaza açmışlardır. Pazar yeni franchising olanaklarına açık durumdadır. Yerel tüketiciler yüksek kaliteli, güvenilir hizmet ve ürünleri makul bir fiyattan almak istemektedirler. Ülkede özellikle restaurant, otel ve giyim sektörlerinde franchising verebilecek firmalar ihtiyaç duyulmaktadır.

Pazarda mevcut bulunan ithalatçıların büyük bir kısmı aynı zamanda toptancı, distribütör ve/veya perakendeci olarak da çalışmaktadır. Perakende ürünler ağırlıklı olarak aileler tarafından iletilen küçük işletmeler tarafından satılırken son yıllarda süpermarket, alışveriş merkezi ve perakende satış mağazaları açmak üzere yabancı firmalar da ortaklıklar kurarak girmeye başlamışlardır. Kosova'nın denize kıyısı olmaması nedeniyle nakliye hava veya karayolu aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Ülkeye en yakın limanlar Durres (Arnavutluk) ve Selanik'tir.

Fikri, Sınai ve Mülkiyet Hakları

Kosova'da iş yapmak isteyen yerel ve yabancı tüm firmalar kendilerini Ticaret ve Sanayi Bakanlığı'nın İşletme Kayıt Departmanı'na kayıt ettirmek durumundadır. İlgili kurumun web sayfası olan www.arbk.org adresinden detaylı bilgi alınabilir. Bir firmanın kayıt işlemi yaklaşık üç gün sürmektedir. Kayıt işlemi yapılabilen şirket tipleri ise şu şekildedir; şahıs işletmesi, kolektif şirket, limited şirket, komandit şirket ve anonim şirket. Yabancıların şirket sahibi olması, sermaye ve karlarının Kosova dışına çıkartılması ile ilgili herhangi bir kısıtlama bulunmamaktadır. Kosova vatandaşı olmayanlar da ülke içinde mülk edinebilmektedirler.

Reklam ve Promosyon

Yabancı firmalar Kosova'da ürünlerini rahatlıkla tanıtılabilmektedirler. TV, radyo, gazetenin yanı sıra tüketicilere broşür/tanıtım yazısı dağıtılması pazarda tanıtım için en çok tercih edilen yöntemlerdir. İnternet kullanımı fazla yaygın olmamakla birlikte her geçen gün kullanıcı sayısı artmaktadır. Posta sisteminin henüz tam olarak oturmamış olması nedeniyle doğrudan pazarlama henüz fazla kullanılamamaktadır.

Ülkede yayınlana bazı gazetelerin web sayfaları ise aşağıda verilmektedir.

Koha Ditore (Günlük yayınlanıyor-Arnavutça)

www.koha.net

Express (Günlük yayınlanıyor-Arnavutça)
www.gazetaexpress.com

Kosovo Sot (Günlük yayınlanıyor-Arnavutça)
www.kosovo-sot.info

Ambalaj, Paketleme ve Etiketleme

Etiketler aşağıda belirtilen bilgileri içermelidir.

- Ürünün adı
- İthalatçının tam adresi ve orjinini
- Ürünün net miktar/ağırlık/hacmi
- İçindekiler
- Saklama yöntemi
- Mevcut ise tüketicilere yönelik ikazlar

Etiketler Kosova'nın resmi dilinde yazılmalıdır

Satış Teknikleri ve Satışı Etkileyen Faktörler

Kosova Gümrük Kanunu'na göre ithalatçıdan istenen belgeler şu şekildedir.

- Sadece Pristina Gümrük Ofisi'nden temin edilebilen belge
- Menşe şahadetnamesi
- Fatura
- Konşimento

Ayrıca, ülkeye ihracatta gerekli olan bazı standart ve sertifikalar da bulunmaktadır. Kosova hükümeti tarafından çıkarılan 2004/12 numaralı yasa standartlar ve sertifikalar ile ilgili düzenlemeleri içermektedir.

Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın web sayfasından (www.mti-ks.org) ayrıntılı bilgi temin edilebilir.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na bağlı olan Kosova Standartlar Kurumu ve Akreditasyon Başkanlığı ülkede standartlar ve akreditasyon konularında yetkili olan tek kamu kurumudur.

İŞADAMLARININ PAZARDA DİKKAT ETMESİ GEREKEN HUSUSLAR

Pasaport ve Vize İşlemleri

Kosova Cumhuriyeti, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları için vize işlemi uygulamamaktadır. Bununla birlikte başkent Priştine'de bulunan havaalanından ülkeye giriş esnasında sorunlarla karşılaşılması için ülkeye geliş amacını gösteren bir belgenin bulundurulması uygun olacaktır. Bu belgeler seyahat edeni karşılayacak kişiye ilişkin yada konaklanacak yer ile ilgili belgeler olabileceği gibi bunlara benzer belgeler de olabilmektedir.

Resmi Tatiller ve Çalışma Saatleri

Kosova'da kanun ile kabul edilen resmi tatiller aşağıda yer almaktadır.

- Yeni Yıl, 1 ve 2 Ocak günleri
- Kosova Cumhuriyeti'nin Bağımsızlık Günü, 17 Şubat günü
- Kosova Cumhuriyeti Anayasa Günü, 9 Nisan
- Uluslararası Emekçiler Günü, 1 Mayıs
- Avrupa Günü, 9 Mayıs
- Ramazan Bayramı, birinci gün
- Kurban Bayramı, birinci gün
- Katolik Noel'i, 25 Aralık
- Ortodoks Noel'i 7 Ocak
- Katolik paskalyası, Pazartesi yortu günü
- Ortodoks paskalyası, Pazartesi yortu günü.

Belirtilen bayram günü Cumartesi veya Pazar gününe rastlarsa bir gün sonra tatil yapılmaktadır.

2. EKLER

FUARLARA KATILIM

A) 2010 YILINDA KOSOVA'DA MİLLİ DÜZEYDE KATILINACAK FUARLAR

Fuarın Adı	Tarih	Sektör	Şehir
EXPOKOS - 2010	05-09.05.2010	İnşaat ve İnşaat Malzemeleri, Makineleri, Elektrik Ekipmanları, Ahşap Sanayi	Priştine

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

B) 2010 YILINDA KOSOVA'DA DESTEKLENECEK BİREYSEL FUARLAR

Fuarın Adı	Tarih	Sektör	Şehir	Organizatör
AGROKOS - 2010	20-23.11.2010	Tarımsal Ürünler, Yiyecek ve İçecekler	Priştine	CEO
ITTF- Information Technology Fair	27-29.05.2010	Bilgisayar Yazılımları, IT Hizmetleri, İnternet, Uydu ve İletişim Teknolojileri, Güvenlik Sistemleri, Yazı ve Grafik Araçları	Priştine	CEO

Kaynak: Dış Ticaret Müsteşarlığı

YARARLI ADRESLER

Kosova Gümrük Müdürlüğü

www.dogana-ks.org

Kosova İşletme Kayıt Ajansı

www.arbk.org

Kosova Özelleştirme Ajansı

www.pak-ks.org

Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

www.mti-ks.org

Kosova Yatırım ve Tanıtım Ajansı

www.invest-ks.org

Kosova Türkiye Ticaret Odası

www.kt-to.org/

KAYNAKLAR

- 2009 Yılı Ekonomik Analiz ve Dış Ticaret Raporu, Kosova Türkiye Ticaret Odası
- Doing Business in Kosovo: 2010 Country Commercial Guide, US Commercial Service
- Kosovo Fact Sheet, Kosova Yatırım ve Tanıtım Ajansı
- Investing in Kosovo, Kosova Yatırım ve Tanıtım Ajansı
- Trade Policy of Kosovo, Kosova Sanayi ve Ticaret Bakanlığı
- Trade Map (www.trademap.org)
- Dış Ticaret Müsteşarlığı Bilgi Sistemi
- Business Monitor International Kosovo Country Profile